

Izabela Gass
(Warszawa)

MATERIAŁY JÓZEFA TURSKIEGO
(1883 – 1955)
(151)

Józef Turski urodził się 25 listopada 1883 r. w Jeżowicach. Utraciwszy wcześniej rodziców, od 16 roku życia pracował zarobkowo w jednej z fabryk włókienniczych w Łodzi. Jednocześnie uczył się w miejscowej Wyższej Szkole Rzemieślniczej, mającej status szkoły średniej. Po uzyskaniu w 1902 r. matury podjął studia na Wydziale Chemicznym Warszawskiego Instytutu Politechnicznego. Kiedy w dobie rewolucji 1905 r. władze carskie zamknęły tę uczelnię, Józef Turski przeniósł się na jesieni tego roku do Piotrkowa i objął stanowisko nauczyciela matematyki i chemii w miejscowym gimnazjum męskim. W 1907 r. wyjechał na dalsze studia techniczne do Monachium (1908), a później do Pragi (1909-1911).

W 1910 r. został prywatnym asystentem prof. G. Georgevisca, znanego w świecie specjalisty stosowania barwników, z którym w latach 1911—1912 opracował metodę otrzymywania formaliny i hydrosulfitu z mrówczanów i kwaśnego siarczanu sodowego, a samodzielnie odkrył reakcję aminowania związków aromatycznych hydroksyloaminą. Badania te zwróciły uwagę znanej firmy niemieckiej Bayera, która zatrudniła młodego, obiecującego chemika we własnym zakładzie produkcji barwników w Elberfeld. Przed 1914 r. Józef Turski uzyskał kilka patentów niemieckich i brytyjskich, otrzymał również stopień doktora nauk technicznych.

Wybuch I wojny światowej zastał go na urlopie w Warszawie, skąd w 1915 r. został ewakuowany do Rosji, gdzie objął stanowisko dyrektora technicznego, a później dyrektora naczelnego koncernu „Ruskokraska”, dla którego uruchomił w trudnych warunkach wojennych produkcję barwników i środków farmaceutycznych.

Po powrocie do kraju w 1919 r. Józef Turski kierował odbudową zrujnowanej fabryki „Boruta” w Zgierzu, a później zdewastowanych zakładów chemicznych w Zawierciu, przyczyniając się w ten sposób do uruchomienia rodzimego przemysłu barwników syntetycznych.

W 1921 r. objął stanowisko wykładowcy technologii barwników na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej, a w 1924 r. został powołany na Katedrę Technologii Wielkiego Przemysłu Organicznego i Barwników jako profesor nadzwyczajny. W 1936 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego.

W latach międzywojennych prof. Józef Turski ogłosił kilka prac teoretycznych o zależności między budową barwnika a barwą, opracował też metody otrzymywania nowych, nieznanych dotąd barwników (np. trwałego barwnika do tkanin wojskowych). Stałe kontakty naukowe i techniczne nawiązały z prof. Józef Turskim firmy: francuska Kuhlmann i szwajcarska CIBA.

Okres II wojny światowej spędził na emigracji. Początkowo przebywał we Francji, a od 1940 r. w Anglii, gdzie objął stanowisko kierownika sekcji chemicznej Wojskowego Instytutu Technicznego, utworzonego staraniem emigracyjnych władz polskich.

W 1946 r. Józef Turski powrócił do kraju i wznowił działalność naukową i dydaktyczną na Politechnice Warszawskiej. Zorganizował na nowo Katedrę Wielkiego Przemysłu Organicznego i Farbiarstwa oraz wzorcowe laboratorium do badań kolorystycznych i aplikacji barwników. Był też organizatorem pierwszej w Polsce placówki naukowej przeznaczonej do prowadzenia badań w zakresie chemii tłuszczów. W latach 1950—1954 ogłosił drukiem kilka specjalistycznych prac o tematyce barwnikarskiej, a wraz z gronem współpracowników uzyskał wiele patentów.

Za całokształt działalności naukowej przyznano mu w 1952 r. nagrodę państwową I stopnia.

Zmarł 24 VII 1955 r. w Otwocku i został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Spuściznę Józefa Turskiego została przekazana do PAN Archiwum w Warszawie w 1980 r. przez Eugeniusza Olszewskiego. W 2020 r. została opracowana przez Izabelę Gass. Rozmiar zespołu wynosi 0,03 m.b. Spuścizna zawiera materiały z lat 1909 - 1957 i liczy jedną jednostkę.

W PAN Archiwum w Warszawie spuściznie nadano sygnaturę 151, w bazie szukajwarchiwach na nr 611.

Źródła i bibliografia

<https://bcpw.bg.pw.edu.pl/dlibra/publication/713/edition/892?>

INWENTARZ

1. Chemia, raporty i analizy chemiczne Pabianicer A.-G. für Chemische Industrie
Notatki
1909 – 1957, b.d., rkp, masz., l., j. niem., franc., pol., k.244